

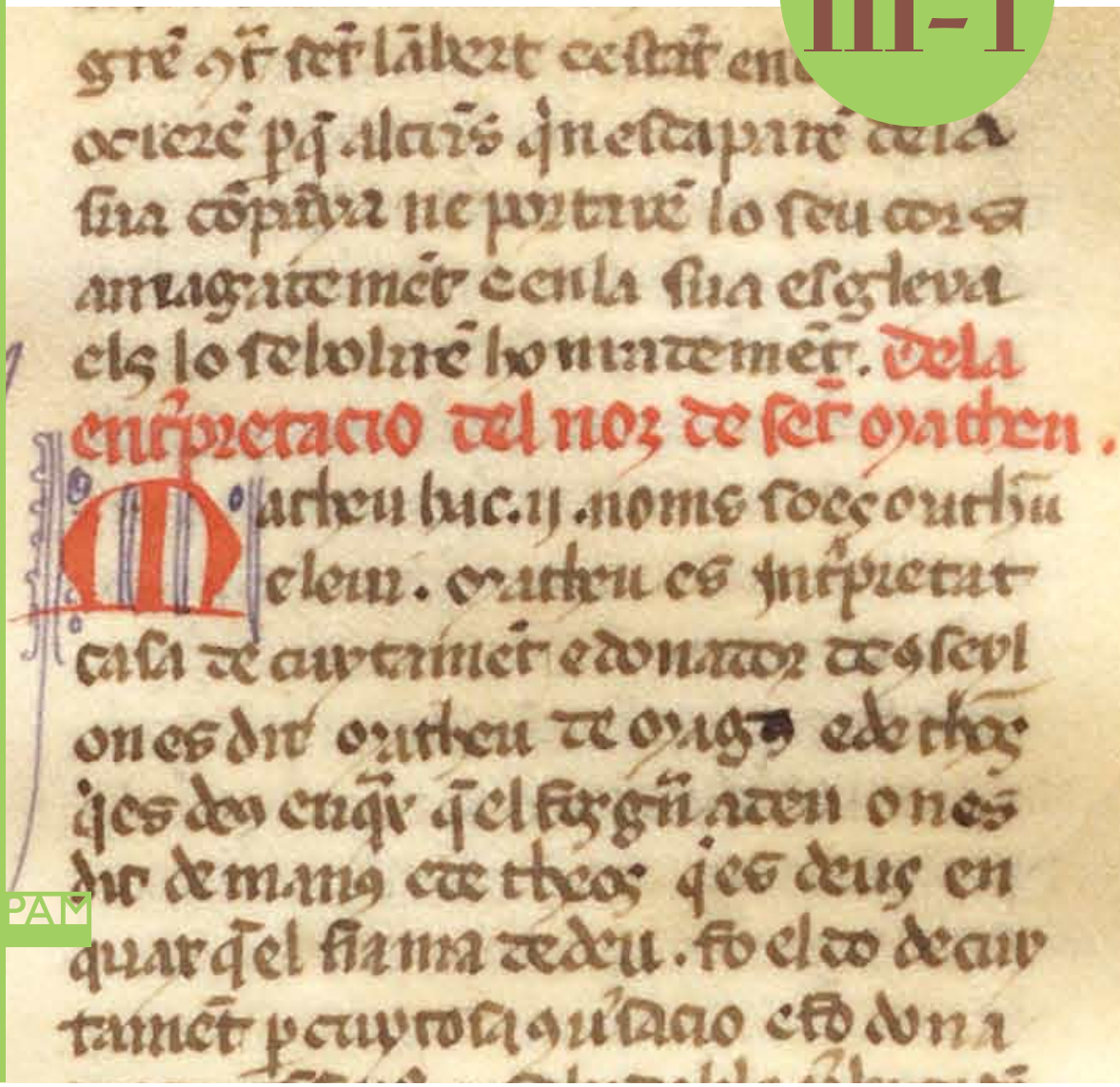
Flos sanctorum

o Vides dels sants pares

Legenda aurea en català

MARINELA GARCIA SEMPERE,
ANTONI MAS I MIRALLES,
JOAN M. PERUJO MELGAR (ED.)

volum
III-1

Aquest llibre ha estat publicat amb la col·laboració
de la Fundació Abadia de Montserrat 2025

FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT, 2025

[Projecte d'investigació FFI2017-83950-P i PID2023-149994NB-I00]

Primera edició, octubre de 2024
© Marinela Garcia Sempere, Antoni Mas i Miralles,
Joan M. Perujo Melgar, 2024

La propietat d'aquesta edició és de
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Ausias Marc, 92-98 – 08013 Barcelona
ISBN: 978-84-9191-336-8 (volum III - 1)
ISBN: 978-84-9191-216-3 (obra completa)
Dipòsit legal: B. 14179-2024
Imprès a Gráficas Rey

Disseny de la coberta: Jordi Avià

[132/136] DE LA ENTREPETACIÓ DEL NOM DE SENT MATHEU^{1a}

Matheu hac dos noms, so és, Matheu e Leví. Matheu és intrepreat ‘casa de cuytament’² o³ ‘donador de conseyl’; o⁴ és dit Matheu de *magnus* e de *theos*, qui és ‘déus’, enquax que él fos gran a Déu; o⁵ és dit de *manus* e de *theos*, qui és ‘déus’, enquax que él sia mà de Déu. Fo él do de cuytament per cuytosa conversació, e fo donador de conseyl per saludable prehicació, e fo gran a Déu per perfecció de vida, e fo mà⁶ de Déu per l’escriptura de la *Avangeli*. Leví és entrepretat qui vol dir ‘pres’ ho ‘aplegat’, ho ‘ajustat’ ho ‘aposat’, car él fo pres de la queta del tribut, e fo aplegat als noms⁷ dels apòstols, e fo ajustat a la companya dels evangelistes, e fo posat al nom⁸ dels màrtirs.

De sent Matheu, apòstol⁹

Matheu, apòstol, dementre que prehicave en Etiòpia,¹⁰ en la ciutat qui ha nom Valdabis,^{11b} atrobà¹² dos encantadors aquí qui avien nom Zaroos e Arfaxat, qui enganaven les gens ab lurs¹³ arts, axí que·ls daven malalties e·ls trabaylaven greument.¹⁴ He eren tan fort erguylosos, que enquax déus se faÿen aorar. E cant sent Matheu fo entrat en la ciu-

1. *De la entrepretació del nom de sent Matheu*] *De sent Matheu apòstol e evangelista* P, *Del nom de sant Matheu proleg* B, *La interpretació* V, *La interpretació de sanct Matheu* i, *De nomine* L.

2. *casa de cuytament*] *do de cuytament* i, *donum festinationis* L (2).

3. o] e E, *vel* L (2). Editem segons V.

4. o] on E, *vel* L (3). Editem segons V.

5. o] on E, *vel* L (3). Editem segons V.

6. mà] *gran* EPB, om. V, *manus* L (4). Editem segons i.

7. noms] *nombre* PBVi, *numero* L (6).

8. nom] *nombre* PB, *corona* V, *companyia* i, *catalogo* L (6).

9. *De sent Matheu, apòstol*] om. P, *De la vide de sent Matheu* V, *La vida de sanct Matheu* i, *De sancto Matheo* L.

10. *Etiòpia*] *Eciopia* E, *Ethiopia* L (7). Editem segons V.

11. *Valdabis*] *Nadabar* i, *Nadaber* L (7).

12. *atrobà*] *on troba* E, *trobà* i, *reperit* L (7). Editem segons V.

13. *lurs*] *les lurs* PBV.

14. *axí que·ls daven ... greument*] *ut quoscumque uellent membrorum officio et sanitate priuare uiderentur* L (7).

tat, él alberguà ab En Candassis,¹⁵ majordom¹⁶ de la regina,¹⁷ que avia bateyat sent Falip,^c e aquel li dix tot lo fet dels encantadors. E daÿe que tot ço que faÿen aquels mals hòmens faÿen per mal de les gens, e que sent Matheu o faria¹⁸ a lur profit.¹⁹ Enaprés En Candazis²⁰ demanà a sent Matheu com sabia él parlar²¹ tots²² lenguatges, e sent Matheu li dix que, [170c] cant lo Sant Espirit devalà sobre éls, ladons reeberen aquel saber de totes les lengües. Tot enaxí com²³ aquels qui volien per lur supèrbie puyar al cel per la torra²⁴ se partiren per confusió de les lengües, enaxí los apòstols per tots los lengatges²⁵ an feyta una torra, no de peyres, mas de virtuts, per la qual puya tothom al cel qui creega en Déu.

Adonchs vench un hom qui dix que aquels encantadors venien ab dos drachs qui gitaven foch pudent com a sofra per la bocha o per lo nas, qui ocehyen tothom. Per què l'apòstol se'n guarní del senyal de la creu e, tot segur, él exí fore. E com los drachs lo vaeren, sobtament se gitaren als seus peus, durmens. Aprés él dix als encantadors:

—E on és lo vostre poder? Despertats-los si podets! Jo, si no n'agués Déus pregat, ço que vosaltres cuydàvets [ab ells]²⁶ a mi fer, agren ells²⁷ fet a vosaltres.

On, com l'apòstol manàs²⁸ en nom de Jhesuchrist que se n'anassen e no faessen mal a negú, mantinent se n'anaren.

Enaprés él prehyà al poble de la glòria de paraÿs, dién que aquí avia habundància de tots béns e defaliment de tots mals, e que aquí cantaven los àngels [a Déu]²⁹ molt plaentment.³⁰ E dix que de paraÿs terrenal era

15. *Candassis*] *cadassus* E, *Candacis* L (9). Editem segons V.

16. *majordom*] om. EPBV, *eunuchum* L (9). Editem segons i.

17. *En Candassis, majordom de la regina*] *eunuchum Candacis regine* L (9).

18. *faria*] *fendria* E, *conuertere* L (9). Editem segons V.

19. *E daÿe que ... profit*] om. i, *quod quidquid ipsi faciebant hominibus in perniciem hoc ipse conuerteret in salutem* L (9).

20. *En Candazis*] *Eunucho* L (10).

21. *parlar*] *oi e sabé i, loqueretur et intelligeret* L (10).

22. *tots*] *tants* V, *tot* L (10).

23. *Tot enaxí com*] *com axi com* E, *car, així com i, sicut* L (10). Editem segons V.

24. *puyar al cel per la torra*] *volien pujar al cel per la torra que fabien i, turrim usque in celum edificare uolebant* L (10).

25. *per tots los lengatges*] *per omnium linguarum scientiam* L (10).

26. *ab ells*] Editem segons V.

27. *ells*] om. E. Editem segons V.

28. *On, com l'apòstol manàs*] *Cum autem populus conuenisset* L (18).

29. *a Déu*] Editem segons V.

30. *dién que aquí ... plaentment*] *asserens omnibus montibus eminere et proximum celo esse, spinas uel tribulos ibi non esse, lilia nec rosas ibi marcescere, senectutem ibi non eueni-*

hom gitat per pecat, mas per lo neximent de Crist és mudat en parahís celestial. E axí com él deÿa assò al poble, sobtament gran brogit se levà per ço car deÿen que'l fiyl del rey era mort. On, com los encantadors no'l poguessen resuscitar, éls dixeren al rey que él era raubit³¹ en la companya dels déus,³² per què li covenia a fer una ymage e que li batís un temple. Enaprés En Candazis³³ feu bé guardar los encantadors³⁴ e feu venir l'apòstol, que³⁵ resuscità³⁶ lo fiyl del rey. Per què'l rey, qui avia nom Egipus, com ho veé, él tramès per totes províncies sues, dient:

—Venits e ve-[170d]gats déus amagat en semblança d'om!

Per què totes les gents vengren ab coronas d'or e ab diverses sacrificis per ço que li sacrificassen. Mas sent Matheu los ne reprès, dient:

—O, barons, què volets fer? Jo no son déus, mas bé son servidor de Crist.

Per què éls³⁷ d'aquel or e d'aquel argent feeren una bela esgleya enfre xxx dies.³⁸ Enaprés lo rey Egipus, ab la sua muyler e ab tot lo poble, se bateyà. E Na Efigènia, fiyla d'él, fo per l'apòstol consegrade, que convertí a Déu més de cc verges.

Aprés assò, N'Irtat³⁹ succehý al rey e cobeeyà⁴⁰ molt la dite verge per muyler, per què promès a l'apòstol la maytat del seu regne si li acabava que Na Efigènia fos sa muyler. Per què l'apòstol li dix:

—Tu vendràs dicmenge⁴¹ a la esgleya e aquí tu ohyràs devant Na Efigènia e les altres verges com bona cose⁴² sien justes núpcias.⁴³

Per què⁴⁴ aquel die lo rey vench a la esgleya molt alegre per ço com

re, sed hominem semper iuuenem ibidem manere, angelorum organa ibidem sonare, aues uocatas continuo obedire L (19).

31. *raubit*] *arreat* i, *raptus* L (22).

32. *déus*] *jueus* EPBVi, *deorum* L (22). Esmenem la lliçó segons L.

33. *Enaprés En Candazis*] *Predictus autem eunuchus* L (23).

34. *feu bé guardar los encantadors*] *om. i, magos custodiri faciens* L (23).

35. *Om. oratione fussa* L (23). *Om. PBVi.*

36. *resuscità*] *resuscitas* E, *suscitauit* L (23). Editem segons V.

37. *Om. ipso iubente* L (30). *Om. PBVi.*

38. *Om. In qua apostolus triginta annis et tribus sedit et totam Egyptum ad fidem conuertit* L (31), *en la qual sglésia l'apòstol stigué xxiii anys e convertí tot Egipte a la fe chrestiana* i. *Om. PBV i VE*.*

39. *N'Irtat*] *N'Itrac* P, *nirrat* B, *N'Ixtart* V, *Yrtachi* i, *Hyrtacus* L (33).

40. *e cobeeyà*] *e-bateya* e *cobeeya* E.

41. *Om. ut iuxta morem predecessoris* L (34). *Om. PBVi.*

42. *bona cose*] *bones causes e dignes* PB, *bona* L (34).

43. *Tu vendràs dicmenge ... núpcias*] Estil indirecte en L.

44. *què*] *om. EV, quo* L (35). Editem segons P.

se pensà que sent Matheu conseylàs a Na Efigènia que-l presés per marrit. On sent Matheu perlà molt bé de matrimoni al poble e al rey e a les verges ensemps, per què-l rey lo'n loà molt per tal com se pensà que sent Matheu escomogués la verge a voler matrimoni. Enaprés⁴⁵ él repetí al rey e a les verges lo sermó,⁴⁶ dién:

— Com bona cosa sie matrimoni quant salvament és tengut, bé sabets vosaltres que, si alcun⁴⁷ dels serfs prenien⁴⁸ la esposa de son senyor, que no tan solament seria en la sua ira, ans seria⁴⁹ per él punit a mort. No gens per ço cor auria fet matrimoni, mas com auria presa la esposa del senyor, car auria lo seu matrimoni trencat.⁵⁰ Enaxí tu, rey, faliries si prenies per muyler Na Efigènia, qui és esposa del Rey perdurable. E veus que és sots lo vel consecrade; dons, com li gosaràs tu tolre la sua esposa, [171a] ni la gosaràs tu pendre per muyler?

E cant lo rey o hac ohyt, molt irat, se partí d'él. Per què l'apòstol, molt ferm, sens temor, conformà a paciència tots aquels qui ab él eren e sanyà sancta Efigènia⁵¹ ab les altres verges e les benayí. E can él hac dita la missa, lo rey tramès là un degolador qui degolà sent Matheu costa l'altar ab les mans levades ves lo cel, Déu pregan, e axí él fo màrtir consegat a Déu. E com lo poble ho ohí dir, corrén se n'anaren al palau per lo rey auciuere,⁵² mas a penes foren retenguts per los preveres e per los diaques. Per què pensaren del cors de sent Matheu a sebolir honradament.⁵³

Enaprés lo rey temptà⁵⁴ santa Efigènia si la poria aver en naguna manera⁵⁵ ni per encantament, mas res no poch acabar, per què feu enrevirar la sua casa ab foch per ço que ela e les altres verges cramassen. Mas l'apòstol aparech aquí, que ocís lo foch e-s mudà al palau del rey e-l cremà tot, que res no y romàs, exceptat lo rey, qui-s n'era exit ab

45. *Enaprés]* *Deinde imperato silentio* L (37).

46. *él repetí al rey e a les verges lo sermó]* om. i.

47. *alcun]* *alcuns* E, *aliquis* L (38). Esmenem la lliçó segons L.

48. *prenien]* *prenien* E. Esmenem segons L.

49. *ans seria]* Interlineat.

50. *car auria lo seu matrimoni trencat]* *accipiens eius matrimonium uiolasse conuincitur* L (38).

51. Om. *coram se ex timore prostratam* L (40). Om. PBVi.

52. *al palau per lo rey auciuere]* *ad palatium regis incensurus omnia* L (42).

53. *Per què pensaren ... honradament]* *Per què pensaren del cors de S. Matheu honradament* PBV, e *entengueren a soterrar lo cors molt honradament* i, *apostoli martyrium cum gaudio celebrarunt* L (42).

54. *temptà]* *temptan* E, *posset aliquatenus immutare* L (43). Editem segons V.

55. *en naguna manera]* o *per altra via* i, *nec per matronas ad eam directas nec per magos* L (43).

un seu fiyl. E mantinent lo diable entrà al cors del fiyl e confessà los crims del pare, e-s n'anà al sepulcre de l'apòstol.⁵⁶ El rey tornà lebrós, per què él matex⁵⁷ s'ocís ab lo seu coutel. Enaprés lo poble feu rey lo frare de sancta Eufegènia, qui era batejat,⁵⁸ qui regnà LXX anys e feu areter un seu fiyl, qui cresch molt lo nom dels crestians he edificà moltes esgleyes en la província de Etiòpia. En Zaroës e N'Arfaxat se n'anaren en Pèrcia el dia que l'apòstol resuscità lo fiyl del rey, e aquí els trobaren sent Simon⁵⁹ e sent Judes.

És notadore cose que IIII coses són pensadores que foren en sent Matheu. La primera és leugeria⁶⁰ de obediència car, mantinent que Jhesuchrist l'apelà, [171b] desemparé la tenderia,⁶¹ axí que no reté rahó als seus senyors,⁶² ans estech ab Jhesuchrist perfeytament. On per aquesta laugeria de obedièncie⁶³ alguns ne reeberen⁶⁴ ocasió de arror, segons que recompte sent Gerònim⁶⁵ en los originals sobre aquel loch,^d dient: «Per què reprèn En Porferi en aquest loch e·N Julià,^e l'emperador, o⁶⁶ la folia de la istòria de l'estoriayre qui ment⁶⁷ o⁶⁸ la folia d'aquels qui mantinent seguiren lo Salvador, car axí seguiren sens rahó tothom qui·ls seguís.⁶⁹ Mas los apòstols veeren moltes virtuts e molts senyals de Jhesuchrist ans que creeguessen en él; e assò no és dubte. Certement la sua resplendor e la magestat de la divinitat amagade, qui resplendia en la humana cara, cel qui primerament veÿa, per sol esguardament lo podia a si tirar. Car si en peyra preciosa és que tir alcuna cosa a si, quant pus ho pot fer lo Senyor de totes creatures segons la sua volentat, tots cels que volia!»⁷⁰

56. l'apòstol] l'apòstol e, tantost, fonch guarit i, apostoli L (45).

57. Om. cum curari non posset L (46). Om. PBVi.

58. Om. ab apostolo L (47), per l'apòstol i. Om. PBV.

59. Simon] Simeon E.

60. leugeria] velocitas L (50).

61. tenderia] om. V, mercaderia i, theloneum L (50).

62. axí que no reté rahó als seus senyors] om. Vi, nec dominos suos timens rationes uectigalium imperfectas reliquit L (50).

63. car, mantinent que ... obedièncie] om. V.

64. reeberen] assumpserunt L (51).

65. Gerònim] Gregori V, Ieronimus L (51).

66. o] e E, vel L (52). Editem segons V.

67. de l'estoriayre qui ment] del emperador E, de l'istoriayre qui meten V, d'aquels qui B, hystorici mentientis L (52). Editem segons P.

68. o] e E, vel L (52). Editem segons V.

69. seguís] cridàs i, vocantem L (52).

70. Car si en peyra ... volia] Si enim in magnete lapide hec esse uirtus dicitur ut annulos et festucas sibi copulet, quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat quos uolebat'. Hec Ieronimus L (55).

On, segon,⁷¹ la sua larguea,⁷² car mantinent feu⁷³ a él covit gran en la sua case.^f Sembla⁷⁴ que'l reebés volenterós, lo qual convit no tan solament fo gran, ans fo mayor.⁷⁵ E assò fo per rahó de la sua volentat, car ab⁷⁶ gran volentat lo reebé. La segona rahó fo per rahó del mester,⁷⁷ car aquel convit fo demostrament de gran mester, lo qual mester axí espon la glosa sobre sent Luch: «Qui en la sua case reebé Christ és⁷⁸ reebut en lo perdurable delit de volentat».⁷⁹ Per la terça rahó fo gran per rahó dels ensenyaments, per so car acuylí e nsenyà grans ensenyaments, axí com «Misericòrdia vull⁸⁰ e no sacrifici»,^{81g} [e «No»⁸² frayturen de metge cels qui sans són].^h Per la IIIIa rahó fo gran lo convit per rahó d'aquels qui foren convidats: Jhesuchrist e ls diciples d'él.

La terça cose fo la humilitat d'él, qui aparech en dues coses: primerament en so [171c] que él se mostrà publicà.⁸³ Los altres evangelistes, segons que diu la glosa, per cose de vergonya e per honor d'avangelista no-s posen nom vulgar. On él, segons que escrit és, «just en lo començament és acusador de si», car él s'apelà Matheu e publicà, per ço que demostràs⁸⁴ que nangun convers no-s deu defiar⁸⁵ de salut, com de publicà sia ell⁸⁶ feyt soptosament apòstol e evangelista. En la segona cose aparech la sua humilitat en ço que él fo molt pacient en les sues injúries. On, com los fariseus murmuraven dient que Christ era devalat a hom pecador, sent Matheu los pogre respondre e dir:

—Vosaltres sots pus mesquins, qui sots pecadors. Vosaltres, qui sots fuÿts al metge per ço com pensats ésser justs. Mas jo no pusch are ésser

71. *segon*] *segons* EV, *La segona cosa i*, *Secundum* L (56). Editem segons P.

72. *larguea*] *liberalitat i*, *largitas siue liberalitas* L (56).

73. *feu*] *fou* E, *fon* V, *fecit* L (56). Editem segons P.

74. *Sembla*] *volentats tots cels que volen en semblant* E, *Mostra i*. Editem segons P.

75. *no tan solament ... mayor*] om. V, *no solament fonch gran, abans fonch molt gran per IIII raons i*, *non tantum fuit magnum ratione laute preparationis, sed etiam fuit magnum* L (57).

76. *ab*] *g ab* E.

77. *mester*] om. V, *ministeri i*, *misterii* L (58).

78. *és*] *qui es* EPB. Editem segons i.

79. *Qui en la ... volentat*] *Qui domicilio Christum recepit interno maximis exuberantium pascitur delectationibus uoluptatum* L (60). Estil directe en Li.

80. *vull*] *vol* EPB, om. V, *volo* L (61). Editem segons i.

81. *sacrifici*] om. EPBV, *sacrificium* L (61). Editem segons i.

82. *e «No*] om. EPBV, *non* L (61). Editem segons i.

83. *publicà*] *publicanum* L (64).

84. *demostràs*] *demostra* E, om. V, *nominat* L (66). Editem segons P.

85. *defiar*] *desfiar* PB, om. V, *diffidere* L (66).

86. *ell*] om. E. Editem segons i.

dit pecador, qui son fugit e vengut al metge de salut, e no li amach la mia nafra.⁸⁷

La quarta cosa que pot hom en él notar és la gran sollempnitat de l'*Evangelí* d'él en la Esgleya, car l'*Avangelí* d'él és més cantat⁸⁸ en la Esgleya que nangun dels⁸⁹ altres, axí co·ls Salms de David e les Pístoles de sent Pol [són més cantades en l'Esgleya]⁹⁰ que les altres escriptures. De le qual cose és aytal la rahó segons testimoni de sent Johan e de sent Jacme:⁹¹ tres linatges són de pecats, so és, pecat de supèrbia e de luxúria e d'avarícia. Per lo qual pecat de supèrbia pecà sent Pol, qui hac nom Saül, e per En Saül rey, qui fo molt erguyós, que perseguí la Esgleya. Per pecat de luxúria pecà David, que feu⁹² pecat d'aülteri, e per aquel pecat él feu ociure Orias, qui era son cavaler molt fael. Per pecat d'avaricia [pecà sent Matheu, qui per avarícia]⁹³ feÿa legs gonys.⁹⁴ Fo él tender, que venia esmarçamens e reebia legs guanys que les naus faÿen en partida e·l trahut qui devien dar; per què él fo leuder senyaladement.⁹⁵ Donques foren aquests pecadors, mas les lurs penitèn-[171d]cias plegueren⁹⁶ a Déu, axí que no tan solament los perdonà, ans los donà grans dons de virtuts. Car cell⁹⁷ qui era cruel perseguidor fo fael prehcador, e cel qui era aültra e homeyer fo profeta e salmista, e cel qui era cóbeu de legs guanys fo evangelista e apòstol. On, per assò, los dits d'aquels tres són tan sovén cantats per nos, per ço que nangun qui·s vuyla penedir ne convertir a Déu no·s desesper de perdó, per ço car aytals veurà ésser venguts en la gràcia de Déu.

És notador, segons sent Ambròs, sobretot alcunes coses pensadores al⁹⁸ convertiment de sent Matheu: de le part de Jhesuchrist, qui fo son

87. PB hi afigen *Per qual raó foren més cantats los salms de David e l'Avangelí de sent Matheu e les pístoles de sent Paul que autres cants, en la Gleysa.*

88. *cantat]* *cantade* E. Editem segons V.

89. *nangun dels]* *naguna de les* E. Editem segons P.

90. *són més cantades en l'Esgleya]* *amplius in ecclesia recitantur* L (72). Editem segons V.

91. *sent Johan e de sent Jacme]* *teste Iohanne* L (73).

92. *feu]* *fo* E, *commisit* L (75). Editem segons V.

93. *pecà sent Matheu, qui per avarícia]* *peccauit Matheus qui per auaritiam* L (76). Editem segons V.

94. *gonys]* *guasayns* PB, *guanys* Vi, *lucris* L (76).

95. *Fo él tender ... senyaladement]* *Fuit enim thelonearius; est autem theloneum, ut dicit Ysidorus, locus in portu maris ubi merces nauium et nautarum emolumenta redduntur: thelos autem grece, ut dicit Beda, latine dicitur uectigal* L (77-79).

96. *plegueren]* *plagren* PB, *placuit* L (80).

97. *cell]* *el* E. Editem segons V.

98. *al]* *el* E.

metge; e alcunes coses de le part de l'enferm sanat;⁹⁹ e alcunes de la part de le manera del gorir. En lo metge foren tres coses: la saviea, per què conech la rayl de la malautia; e bondat,¹⁰⁰ per la¹⁰¹ qual li donà los metgements; e poder,¹⁰² per lo qual lo poc tantost guorir. D'aquestes tres coses diu enaxí sent Ambròs en persona de sent Matheu: «Axí poch tolre del cor meu la dolor e de la ànima la malaltia cel qui conex les coses amagades». E assò és quant al primer dit. «Jo he trobat metge que habita al cel e dejús¹⁰³ escampa los metjamens». Assò és quant al segon dit. «Axí poch sol sanar les mies nafres cel qui no sab les sues». Assò és quant al terç dit. En¹⁰⁴ aquel enferm sanat,¹⁰⁵ ço és, en sent Matheu, són tres coses pensadores, segons que sent Ambròs demostre, per ço car él se despuylà perfeytament la malaltia, e al¹⁰⁶ metge estech agradable e-n la sanitat reebuda se servà totstems nèdeu, per què dix: «Seguia sent Matheu Jhesuchrist ja alegre e alegrement dix: “Jo ja no so publicà ni so¹⁰⁷ portat per leugeria, e leugeria m'à despuylade¹⁰⁸ perquè yo-m vist Jhesu-[172a]crist”». E assò és quant a la primera cose. Diu sent Matheu: «Yo aguí en hoy lo meu linatge e fogí a la mia vide. Tan solament seguesch tu, Sènyer Jhesuchrist, que sanes les mies nafres». Assò és quant al segon dit. «Qui-m partirà de la caritat de Christ, la qual és en mi? Partir-me-n'à trabay, ni tribulació, ni fam?»». Assò és quant al terç dit.

La manera del sanar d'él fo en tres maneres, segons sent Ambròs. Primerament Jhesuchrist lo ligà als ligams; enaprés li empresà l'escorredor,¹⁰⁹ en lo terç loch lo mundà del podrit. On dix sent Ambròs, parlan en persona de sent Matheu: «Ligat so ab la clau de la fe e ab los ferres¹¹⁰ de caritat. Tol-me, senyor Jhesuchrist, les pudridures de los meus pecats, dementre que m'has ligat ab los ligams de caritat. Segue en mi tot so que y trobs viciós». E assò és quant al primer dit. «Tot manament teu¹¹¹ tendré axí com escorredor enpresat.¹¹² E, si creme l'escor-

99. *sanat*] *sant* E, *sanati* L (83). Editem segons V.

100. *bondat*] *bocant* E, *bonitas* L (84). Editem segons V.

101. *la*] *lo* E. Editem segons V.

102. *poder*] *perdo* E, *potentia* L (84). Editem segons V.

103. *dejús*] *dedins* E, *en terra* i, *in terris* L (88). Editem segons P.

104. *En*] *que fo en* E. Editem segons i.

105. *sanat*] *sant* E, *sanato* L (92). Editem segons V.

106. *al*] *el* E. Editem segons V.

107. *so*] Repetit E.

108. *ni so portat ... despuylade*] *iam non porto Leui, exui Leui* L (96).

109. *empresà l'escorredor*] *strengué l'escorredor* i, *cauterium impressit* L (103).

110. *ferres*] *frets* E, *bonis compedibus* L (105). Editem segons V.

111. *teu*] *deu* E, *ton* V, *tuum* L (108). Editem segons P.

112. *enpresat*] *empensat* E, *empremptat* i, *impressum* L (108). Editem segons V.

redor del teu manament, la carn àvol podride partirà de mi solament; e si mort¹¹³ lo teu metjament, almenys tol tot vici». Quant al segon article. Diu: «Vine tost, Senyor meu, tayla e tol les amagades malalties e nedege'm d'assò qui és pudent ab lo teu lavament». Quant al terç article.

Diu que trobat fo lo seu *Avengeli*¹¹⁴ en l'any de Nostre Senyor D, ab los ossos de sent Barnabé, [lo qual *Evangeli* portave ab si sent Barnabé].¹¹⁵ E, quant lo posave sobre alcun malalte, per mèrits de sent Matheu e de sant Barnabé¹¹⁶ mantinent eren deliurats.

113. *mort*] *mord* i, *mordet* L (109).

114. Om. *quod manibus suis scripserat* L (113). Om. PBVi.

115. *lo qual* *Evangeli portave ab si sent Barnabé*] *Quod quidem euangelium sanctus Barnabas secum ferebat* L (114). Editem segons V.

116. *sent Matheu e de sant Barnabé*] *Mathei* L (114).

NOTES CONTEXTUALS

a. Data de celebració: 21 de setembre. A l'apòstol sant Mateu (segle I) s'atribueix tradicionalment l'*Evangeli* que duu el seu nom, escrit al voltant dels anys 70-80. És representat acompanyat d'un home alat o un àngel, com a símbol del seu *Evangeli*, i en acció d'escriure; a vegades amb l'atribut del seu martiri, una espasa.

b. Es refereix a la ciutat de Nadàber (Etiòpia).

c. Ac 8, 26-43.

d. En Mt 9, 9-10 i Mt 10, 3 s'especifica que sant Mateu era recaptador d'impostos.

e. Julià l'Apòstata, emperador del 361 al 363.

f. Lc 5, 29.

g. Mt 9, 13.

h. Lc 5, 31.

Maurici estech duch en la regió qui ha nom Tàbea,^{2b} per què les gents an³ nom thebei,⁴ per la lur ciutat, [qui ha nom Tèbea],⁵ que és aque-la regió en les partides d'Orient o⁶ d'Aràbia,⁷ qui és terra covinent per riqueses, e abundant per fruyts [172b] e delitable per arbres. És dit que ls hòmens d'aquela terra són molt grans de cors e bons d'armes e forts⁸ en batayla, savis per enginy e rics de saviea. Aquela ciutat avia c portals e fo hedificade sobre'l flom qui ha nom Nil, qui hix de paraýs;⁹ de la qual és dit «Tèbea jau¹⁰ trencade¹¹ per portes». En aquela ciutat prehi-cà sent Jacme,¹² frare del Senyor, la paraule de Déu e ls ensenyà [la fe de Christ]¹³ perfectament.

1. *De sent Maurici*] *Del nom de sant Maurici* B, *La interpretatió del nom de sent Mauricy* V, *La interpretació de sanct Maurici* i, *De nomine* L. Om. *Mauritius dicitur a mari et cis, quod dicitur uomens uel durus, et us, quod interpretatur consiliator uel festinans. Vel dicitur a mauron, quod secundum Ysidorum grece dicitur nigrum. Ipse namque habuit amaritudinem pro incolatu miserie et dilatione patrie, fuit uomens per superfluum abiectioem, durus et firmus per tormentorum perpeccionem, consiliator per commilitonum exhortationem, festinans per feruorem et bonorum operum multiplicationem, niger per sui despectionem. Horum passionem scripsit et compilauit beatus Eucherius Lugdunensis archiepiscopus* L (1-4), *Maurici és dit de mari e de cis, que vol dir 'home qui geta hodor', e de us que vol dir conselador o cuytat; o és dit de mauron, en grec, que vol dir negre en latí. Car él ac amarguor, en cultiuament de misèria, e de dilació de la sua terra; e fo home qui gità les sues sobrefluïtats; e fo home dur en soferir los seus turmens; e fo conselador, per so cor él conselà los seus pars cavalers; e fo cuytant, per fervor e per multiplicament de bones obres; he fo negre per meynspreu de si. La sua passió escric En Matheu Enric, arquebisbe del Leon PBVi. De sant Maurici B, De la vida de sent Maurici V, La vida de sanct Maurici i, De sancto Mauricio et sociis eius* L.

2. *la regió qui ha nom Tàbea*] *in sacratissima legione que Thebea dicitur* L (5).

3. *an*] *a* E. Editem segons V.

4. *thebei*] *tabea* E, *thebeins* i, *Thebei* L (6). Editem segons V.

5. *qui ha nom Tèbea*] *que Thebea nuncupata est* L (6). Editem segons V.

6. *o*] *e* E, *ultra fines* L (7). Editem segons V.

7. *que és aquela ... d'Aràbia*] *Est autem ipsa regio in partibus orientis ultra fines Arabie* L (7).

8. *forts*] *fort* E. Editem segons V.

9. Om. *et Gyon dicitur* L (9), e *stà posada prop de Gyon* i. Om. PBV.

10. *jau*] *lau* E, *iacet* L (11). Editem segons V.

11. *trencade*] *tancada* E, *obruta* L (11) Editem segons V.

12. *Jacme*] *jacm* E. Editem segons V.

13. *la fe de Christ*] *fidem Christi* L (12). Editem segons V.

On, com En Maximià e En Dioclecià^{14c} volguessen la fe de Christ de tot destrohyr, éls tramaseren per totes les¹⁵ províncies aytals letres, là on crestians estaven: «Si·ls altres covenia a termanar o ésser sebuts,¹⁶ e tot lo món era de la una part ajustat e sola Roma era de l'altre part, tot lo món, vençut, fugiria,¹⁷ e sola Roma romandria com ajustament de sciència. Per què, donchs, vosaltres, qui sots poch poble, contrastats als seus manaments e contra·ls seus establiments, axí que folament¹⁸ vos erguylats? O reebets la fe dels déus no-mortals¹⁹ o serà donade sentència de dampnació contra vós».

E can los crestians agren reebuda aytal letra, éls ne trameseren los missatgers sens tots respot. Per què, adonchs, En Dioclecià e En Maximià,^d irats, trameseren per totes les províncies que tots vinguessen ab armes per ço que subjugassen los rebel·les qui eren contra l'emperi. E foren portades les letres al poble de Tèbea, lo qual poble retia,²⁰ segons lo dit de Déu, a l'emperador ço que seu era²¹ e retia a Déu so qui era de Déu.²² Per què ajustaren gran companya de cavalers eleguts, so és, VI milia DCLXVI, e·ls tramaseren als emperadors per ço que en justes batayles los aydassen, e que no moguessen lurs armes contra·ls crestians, ans los defenessen;²³ de la qual companya era duch [172c] sent Maurici, qui era noble baró e sens colpa, que fo sobirà vencedor e fort.²⁴

Enaprés, En Dioclecià tramès En Maximí²⁵ contra les gens de Gàllia ab molt gran companya, ab la qual companya ajustà los cavalés de Tèbea. Per què sent Marcellí,²⁶ papa, los pregà²⁷ que anans se jaquissen ociure a glay que éls venguessen contra le fe christiane. On, com totes

14. *Maximià e En Dioclecià* En Dioclecià e·N Maximian PBVi, *Diocletianus autem et Maximianus* L (13). Om. *qui ceperunt anno domini CCLXXXVII* L (13). Om. PBVi i VE*.

15. *les*] La l, interlineada.

16. *Si·ls altres covenia a termanar o ésser sebuts*] *Si aliquid determinari oporteret aut scire* L (14).

17. *Si·ls altres covenia ... fugiria*] om. i.

18. *folament*] *solament* E, *tam stolide* L (15). Editem segons V.

19. *déus no-mortals*] *déus nostres* P, *dei immortalis* L (16).

20. *retia*] *veria* E, *redia* P, *reddebant* L (20). Editem segons V.

21. *que seu era*] *ques serva* E, om. i, *erant Cesaris* L (20). Editem segons V.

22. *lo qual poble ... Déu*] om. i, *Qui populus secundum dei preceptum que dei erant deo et que erant Cesaris Cesari reddebant* L (20).

23. *defenessen*] *defessessen* PBV, *defensassen* i, *defensarent* L (20).

24. *de la qual companya ... fort*] E, *d'aquesta cavalleria, era cap e duch sanct Maurici, qui era noble baró e fort en la fe* i, *Huic autem sacratissime legioni dux erat uir inclitus Mauritius, signiferi autem Candidus, Innocentius, Exuperius, Victor et Constantius* L (22).

25. Om. *quem sibi in collegam imperii assumpserat* L (23). Om. PBVi.

26. *Marcellí*] *Marcel* E, om i, *Marcellino* L (24). Editem segons V.

27. *pregà*] *dix* E, *exhortati sunt* L (24). Editem segons V.

les companyes passassen los mons dels Alps,^{28e} l'emperador los manà que tots aquels qui ab él eren sacrificassen a les ýdoles e que-s jurassen²⁹ contra aquels qui eren contra l'emperi e majorment contra-ls crestians. E cant los sants cavalers ho ohiren, VIII mília se tiraren de la host e-s posaren en un loch molt bel³⁰ costa-l flom de Rosa.^f E, com ho ohý dir En Maximia, él tramès als cavalers a dir e manar que sacrificassen a les ýdolas ab los altres cavalers. Mas éls resposeren que no ho podien fer, per ço com éls avien la fe de Christ.³¹ Adonchs, l'emperador tramès là cavalers a éls dién que-ls faessen sacrificar als déus o que-n degolassen la deena part d'éls. Per què-ls sants cavalers³² esteseren lo col e-s cuytaren molt que per éls fossen morts.³³ Adonchs, sent Maurici se levà³⁴ e-ls dix:³⁵

—Molt m'alegre ab vosaltres per ço car vós sots apareylats³⁶ de morir per la fe de Christ.³⁷ Per què yo he servat lo manament de Déu que dix a sent Pere: «Met lo teu coltel en la coltelera».g Tots siam³⁸ d'un coratge; les goneles avem vermeyles de sanch, e seguiscam los uns los altres.³⁹ E trametam⁴⁰ aquest respost a l'emperador: «Cavalers som, emperador, teus, e reebem nos les armes per la defensió de la cose pública; e no és en nos bausia ni paor.⁴¹ Sapiats que nos no desempararem la fe de Christ!».42

On, com assò ho-[172d]hís l'emperador, él manà que la deena part ne degolassen.

28. Om. *et Octodorum aduenisset* L (25). Om. PBVi.
 29. *que-s jurassen] coniuarent* L (25).
 30. Om. *cui Aganum nomen est* L (26). Om. PBVi.
 31. Om. *Tunc imperator ira succensus ait: «Iungitur despectui meo celestis iniuria et mecum religio Romana contempnitur. Sentiat contumax miles non solum mihi, sed etiam diis meis me posse dare uindictam»* L (29-31). Om. PBVi i VE*.
 32. Om. *cum gaudio* L (33). Om. PBVi.
 33. *e-s cuytaren molt que per éls fossen morts] om. i.*
 34. *se levà] om. i.*
 35. *dix] sic concionatus est* L (34).
 36. *apareylats] La l, corregida sobre una r.*
 37. Om. *Commilitones nostros necari sustinui quia uos ad passionem pro Christo paratos uiui* L (36). Om. PBVi.
 38. *siam] siats P, sumus* L (34).
 39. *Tots siam d'un ... altres] Qui ergo iam commilitonum corporibus uallati sumus et sciorum sanguine rubricatas uestes habemus, nos ipsos ad martyrium sequemur* L (37). *altres] altres e prengam lo martyry i.*
 40. Om. *si placet* L (38), *si us plau* i. Om. PBV.
 41. *bausia ni paor] habia ne paor V, paor ne reguard i, proditio, non fornido* L (40).
 42. *Sapiats que nos ... Christ] que no mouriem armes contra aquells qui volen ne tenen la fe de Jesuchrist i, sed Christi fidem nullatenus deseremus* L (40).

E, cant fo feyt,⁴³ lo senyaler pres la senyera e·s posà entre·ls cavallers, dién:

—Lo gloriós duc nostre, [En Maurici],⁴⁴ ha parlat de la glòria dels nostres cavallers, e per assò⁴⁵ pres les armes que⁴⁶ aytals⁴⁷ contrestem.⁴⁸ Git la mà nostra drete⁴⁹ aquestes armes carnals e armem-nos de virtuts e tramatam⁵⁰ a l'emperador aytal resposta: «Cavallers som, emperador, teus, mas⁵¹ som servents de Christ. De tu aguem la cavalleria, e d'él avem que siam sens colpa. De tu avem loguer del nostre trabayl, mas d'él avem començament de vide. Per què nos som apareylats de sofrir turments per él e ja no·ns partirem de la sua fe per res».⁵²

Adonchs, lo mal emperador manà a la sua companya que enreviro-nassen aquels cavallers per so que nagon no·n pogués escapar. Per què foren valeyats los cavallers de Christ per los cavallers del diable;⁵³ e per les lurs mans foren tots pecejats e calcigats ab los peus dels cavals. E, així, éls foren màrtirs de Déu consecrats.⁵⁴

E per volentat de Déu molts ne escaparen⁵⁵ e preïcaren lo nom de Déu en altres regions e en altres partides cavallereyaren gloriosament, dels quals foren En Salutor e N'Aventor e N'Octavus en la vila de Thaurí;^h e N'Alexandri, en la vila de Bàrgamo;ⁱ En Segon, en la vila de Ventamila;^j e·l benauhirat Constantí, Víctor⁵⁶ e molts d'altres.

43. Om. *Exuperius* L (42). Om. PBVi.

44. *En Maurici] Mauritius* L (43). Editem segons V.

45. Om. *Exuperius signifer uester* L (43). Om. PBVi.

46. *que] eaz que* E.

47. *que aytals] per que·ls* V.

48. *e per assò ... contrestem] nec Exuperius signifer uester ideo hec arma arripuit, ut talibus resistamus* L (43).

49. *drete] derera E, dextre* L (44). Editem segons V.

50. Om. *si placet* L (44). Om. PBVi.

51. Om. *quod libere profitemur* L (45). Om. PBVi.

52. *E, cant fo ... res] E sanct Maurici pres la bandera de Jesuchrist, ço és, la creu, en loch d'armes de virtut e dix que trametessen altra vegada a l'emperador dient que cavallers eren seus e servents de Jesuchrist e que d'ell havien la cavalleria: «E de Jesuchrist havem que siam sens culpa e de ell havem loguer del nostre treball e que de Jesuchrist havem començament de vida. E, per Jesuchrist, som aparellats de sofferir turments e ja no·ns partirem de la sua fe» i.*

53. *Adonchs, lo mal ... diable] E l'emperador, com hagué oïdes les letres, manà'ls tots encircuir ab los seus cavallers per co que negí no scapàs i, Tunc impius cesar iussit suum exercitum totam legionem circumdare ita ut nec unus euadere posset. Vallantur igitur milites Christi a militibus dyaboli* L (49-50).

54. Om. *Passi sunt autem circa annos domini CCLXXXVII* L (51). Om. PBVi i VE*.

55. *escaparen] escapsaren E, euaserunt* L (52). Editem segons V.

56. Om. *et Vrsus* L (53). Om. PBVi.

On, co-ls homeyers departissen la presa⁵⁷ e ensemps se dinassen,⁵⁸ un hom veyl, qui havia nom En Víctor, passà per aquí per aventura e convidaren-lo⁵⁹ que-s dinàs ab éls, mas él los dix com podien menyar entre tans hòmens morts. On, com él ohís dir a un hom que per la fe de Christ eren morts, él sospirà [173a] e plorà fort e dix que molt fore ben-ahirat si ab aquels fos mort. On, com éls hoïssen d'él que christià era, mantinent lo pecejaren.⁶⁰

Enaprés, lo cors de sent Innocent, qui fo d'aquesta companya,⁶¹ fo⁶² gitat en l'aygua de Rosa, per En Dominaci, de Geneves, e per En Grat e per En Augusta e per En Procasi, qui foren bisbes d'aquel loch, ab los altres bisbes, en le lur esgleya foren sebolits.⁶³ Al⁶⁴ qual bastiment fo un gentil, qui era maestre, qui obrave al die del dicmenge e les altres festes,⁶⁵ per què li aparech la companya dels sants, qui-l raubiren e-l fariren⁶⁶ e-l represeren molt car obrave al die del dicmenge, com los altres pensassen en Déu a servir e él sols obrave. Per què, corregit d'aquel pecat, él se n'anà a la esgleya e-s feu bateyar.⁶⁷

57. *la presa*] *en prea* E, *predam* L (54). Editem segons V.

58. *dinassen*] *destiassen* E, *epularentur* L (54). Editem segons V.

59. *convidaren-lo*] *cujyderen-lo* PB, *invitarunt* L (54).

60. *mantinent lo pecejaren*] *specejaren-lo tot aquí mateix i, et ipsum protinus trucidarunt* L (57). Om. *Post hec autem Maximianus apud Mediolanum, Diocletianus uero apud Nycho-mediam una die purpuram deposuerunt ut priuatam uitam agerent et adolescentiores, scilicet Constantius et Maximinus Galerius quos cesares fecerant, imperarent. Sed cum Maximianus iterum tyrannice imperare uellet, a Constantio genero suo persecutus suspendio uitam finiuit* L (58-59). Om. PBVi i VE*.

61. *qui fo d'aquesta companya*] *de eadem legione* L (60).

62. *fo*] e fo E. Editem segons V.

63. *Enaprés, lo cors ... sebolits*] E, *après, lo cors de sanct Innocent, qui fonch de aquella companyia, fonch lencat en l'aygua de Roser; après, fonch trobat per los chrestians e feren-li molt noble sglésia, on lo soterraren i, Tandem corpus sancti Innocentii de eadem legione in unda Rodani immersum a Domitiano Genauensi et Grato Augustano et Prothasio eiusdem loci episcopis cum aliis in ecclesia est sepultum* L (60).

64. *Al*] el E.

65. En aquest punt acaba el capítol en B.

66. *e-l fariren*] om. P, *arguitur* L (62).

67. *com los altres ... bateyar*] *com los altres entenguessen en Déu pregar. Après, aquest penedí's e féu-se batejar i, cum alii diuinis intenderent ipse operibus mechanicis inhiaret. Correctus ad ecclesiam cucurrit et se christianum fieri postulauit* L (62-63). Om. *Ambrosius autem in prefatione de hiis martyribus sic ait: 'Caterua fidelium diuino lustrata lumine ab extremis terre finibus ueniens tibi fideliter supplicauit et tam corporeis bellatorum legio mucronibus circumsepta quamque spiritualibus etiam armis uallata ad martyrium uigili constantia properauit; quos pestifer tyrannus ut eos metu perterreret, bis ad internitionem supplicii gladio decimauit atque postmodum constanter eos perdurantes in fide uniuersos pariter capite plecti precepit. Sed hii tanto caritatis ardore feruebant ut eiectis armis flexo*

Una fembra liurà son fiyl⁶⁸ a l'abat d'aquel monastir on jahien los sants corsos, qui morí⁶⁹ enfre breu temps, per què ela lo plorà fortment. A la qual aparech sent Maurici dién per què plorave axí el seu fiyl. He aquela fembre li dix:

—Sapiats que aytant com yo viva no-m lejaré de plorar.⁷⁰

On, com sent Maurici li dix:

—No-l vuyles plorar com a mort, ans sàpies que él habite ab nos. E, si ho vols provar, tu sies demà e tots dies⁷¹ a les matines,⁷² e aquí tu ohiràs ab los altres monges él cantan clarament.⁷³

Per què ela ho feu, e hoý son fiyl clarament cantan.

Lo rey Guturànich^k jaquí les pompes del segle, per què donà tot quant avia a pobres e a esgleyes. Enaprés, él tramès un prevere qui li aportàs de les relíquees⁷⁴ dels sants. On, com li n'aportàs, la nau hon anave⁷⁵ perí, e él escapà ab la capça de les relíquees.⁷⁶

En l'any de Nostre Senyor CMLXIII, un monge, per prechs de Karles, empetrà de Nicolau,^l papa, los corsos de sent Urbà, papa, e de sent Tiburci, màrtir. E, com se'n retor-[173b]nà, él visità l'esgleya dels sants màrtirs e empetrà ab l'abat e ab los monges que'l cors de sent Maurici e-l cap de sent Innocent se'n portassen en la ciutat Antisiodora,^m e-ls posà en la esgleya que sent Germà los avia feta e dehycade.⁷⁷

poplite passim geniculantes spiculatorum tela hylari corde susciperent. Inter quos beatus Mauritius tue fidei amore succensus decertando martyrii est coronam adeptus'. Hec Ambrosius L (64-68). Om. PVi i VE.*

68. Om. *erudiendum* L (69). Om. PVi.

69. *morí*] *moriren* EP, *defunctum* L (69). Editem segons V.

70. *Sapiats que aytant ... plorar*] Estil indirecte en L.

71. Om. *uite tue* L (73), *de la tua vida* i. Om. PV.

72. *tu sies demà e tots dies a les matines*] om. V.

73. *clarament*] *altament* PV, om. i.

74. *relíquees*] La primera síl·laba, interlineada.

75. Om. *orta tempestate in lacu Lausannensi* L (76). Om. PVi.

76. *relíquees*] *reliques, que tenia en la ma. E, tantost, que ell fonch fora de la mar les ones se reposaren i, cum reliquiis fluctibus opposuit et mox tranquillitas magna secuta fuit* L (76).

77. Om. *Refert Petrus Damiani quod in Burgundia erat quidam clericus superbus et ambitiosus qui quandam ecclesiam sancti Mauritii sibi usurpauerat, quodam potente milite sibi plurimum obsistente. Dum autem quadam die missa cantaretur et in fine euangelii diceretur 'Omnis qui se exaltat humiliabitur', derisit miser et ait: «Falsum est. Nam si ego meis hostibus me humiliassem, tot hodie diuitias ecclesie non haberem». Et ecce, fulmen instar gladii in os eius per quod blasphemie uerba euomuit introiuit et subito eum extinxit* L (78-82), *Recompta Pere Damià que, en Burgunya, havia un prevere molt superbiós e copdiciós, lo qual havia presa una sglésia, de la qual cosa lo reprenia molt un poderós cavaller. E, un dia, dementres que ell cantava missa e en la fi de l'Evangeli digués «Tothom qui s'exalcarà serà humiliat», a ell ho scarní e dix que era falsa: «Car, si yo-m fos humiliat als meus*

enemichs, no baguera tantes riqueses de la Sglésia». E, encontinent, vengué lamp en manera de coltell en la sua boca, la qual havia dita la paraula de blasfèmia, e entrà-li dedins e, sopp-tosament, morí i. Om. PV i VE.*

NOTES CONTEXTUALS

- a. Data de celebració: 22 de setembre. Sant Maurici (segle III) és representat de raça negra, vestit de soldat i amb una bandera amb una creu.
- b. Tebes, antiga ciutat d'Egipte, a la vora oriental del Nil.
- c. Dioclecià, emperador romà d'Orient del 284 al 305. Maximià, emperador romà d'Occident del 285 al 305 i del 307 al 308, encara que la preminència fou de Dioclecià.
- d. Dioclecià i Maximià deixaren els seus càrrecs el 305 i Galeri (Gai Galeri Valeri Maximià) i Constanci I esdevingueren emperadors ensems. Constanci I morí el 306 i Galeri, el 311. Maximià tornà al poder entre el 307 i el 308. Constanci I fou el seu gendre, però realment fou Constantí I, fill de Constanci, qui el condemnà.
- e. Els Alps.
- f. Riu Roine.
- g. Jn 18, 11.
- h. Torí, capital del Piemont (Itàlia).
- i. Bèrgam, població de la Llombardia (Itàlia).
- j. Ventimiglia, població de la Ligúria (Itàlia).
- k. Guntram I, rei de Borgonya i d'Orleans del 561 al 593.
- l. Es refereix a Carles II el Calb, que regnà del 840 al 877. Nicolau I, papa, del 858 al 867.
- m. Auxerre, població de la Borgonya (França).

En aquel temps que sent Pau venia d'una ciutat qui avia nom Icònia,^{2b} foren dos companjons ab él —los noms d'éls són Demas e Ermògenes—, los quals eren hòmens errans e plens de falsies, e fahien parença de amar sent Pau.³ Mas, emperò, sent Pau considerave en la bontat sola de Jhesuchrist e no-s pensave d'éls nagun mal, anans amave molt aquels per tal que totes les paraules de nostre senyor Jhesuchrist los ensenyàs per entrepretacion e⁴ la nativitat sua per tal que-ls mostràs senyal en qual manera eren manifestes a él totes coses e en qual manera madona sancta Maria fo del linatge de David.⁵

En aquela ciutat era un home⁶ per nom Onosíferus,⁷ assats home just,⁸ e hoý dir que sent Pau venia a la ciutat, e exí-li a carrera ab sa muyler e ab sos fiyls entrò a un loch qui és apelat Liscus.^c E demanà als viandans qui passaven per la carrera que li demostrassen sent Pau per ço com él no l'avía vist, sinó que un home, per nom Titus, li avia ensenyade la figura de paraula, ço és a saber, que era hom poch e avia lo cap palat e les seyles breus e lo nas enclí, e plen de le gràcia de Déu. E a vegades lo veÿa hom en figura de home, a vegades en figura d'àngel. E, de mantinent que-l demunt dit Honocíferus⁹ viu¹⁰ sent Pau, mantinent lo conech per los senyals que li avien dits, e dix-li enaxí:

—Déus te sal, ministre beneÿt!¹¹

E sent Pau respòs-li:

1. *De sancta Tecla*] *De la vida de santa Tecla* V, *La vida de sancta Tecla* i. La vida d'aquesta santa no consta en LPB.

2. *En aquel temps ... Icònia*] *Tecla, en lo temps que sent Paul, apòstol, preïcave, una veguade ell venia en la ciutat de Ycònia* V.

3. *los quals eren ... Pau*] *qui éran hòmens plens de falcia e d'anguan* V, *qui eren heretges e plens de falsies e fahien semblança de amar sant Pau* i.

4. e] om. E. Editem segons V.

5. *Mas, emperò, sent ... David*] *E sent Paul no u sabia pas ans los amave molt* V.

6. *home*] *prosom* V.

7. *Onosíferus*] *Honecíferus* V, *Honocíferus* i.

8. *assats home just*] *qui era hom bo e honest* V, *molt home just* i.

9. *Honocíferus*] *Honosi* E. Editem segons i.

10. *E demanà als ... viu*] om. V.

11. *ministre beneÿt*] *mestre* V.

—La gràcia de Déu sie ab tu e en la tua case!¹²

E ladonchs, los demunt dits dos companyons de sent Paul, ço és, Demas e Ermògenes, demostraren les lurs simulacions, so és a saber, la lur male volen-[173c]tat.¹³ E dixeren al dit Honessíferus enaxí:

—E, nos no som menistres sants? Per què, adonchs, no·ns has saludats?¹⁴

Lo qual los respòs:

—Per ço com jo no veg en vosaltres negun fruyt de justícia. Empe-rò, si en vosaltres n'è gens, entrats en la mie case e reposats-vos.

E, axí com sent Pau fo intrat en la case de N'Ossíferus, gran guog fo en la dita case. E ficats los genoyls en terra a fer oració, al trencament del pa, ab la paraule de Déu, de la abstinència e de le oració de Déu,¹⁵ dix enaxí:

—Benaventurats són aquels qui són nèdeus de cor, car éls veuran Déus. Benaventurats són aquels qui la lur castatat¹⁶ auran servade, cor éls seran hedificats en ésser temple del Sant Espirit. Benaventurats són aquels qui abtendran si mateys de error e de pecat, cor ab éls parlarà Nostre Senyor Déus. Benaventurats són aquels qui auran renunciat a aquest segle en totes coses, cor éls plauran a Déu. Benaventurats són aquels qui han temor de Déu, cor éls seran fets àngels. Benaventurats són aquels qui han reebude la saviesa¹⁷ de Jhesuchrist, cor éls seran apelats fiyls de la Esgleya. Benaventurats són aquels qui guarden lo babtisme entegrement, cor éls reposaran prop de Déu lo Pare e del seu Fiyl molt car amat. Benaventurats són aquels qui reeben lo sen¹⁸ de Jhesuchrist, cor éls romandran en lum. Benaventurats són aquels qui per la caritat de Déu exiran de l'àbit d'aquest segle, cor éls regnaran ab los àngels e a le drete part de Déu lo Pare seran beneÿts. Benaventurats són aquels qui han misericòrdia, cor d'éls aurà mercè Nostre Senyor Déus e no veuran lo die del juý amargós. Benaventurats són los

12. *La gràcia de Déu sie ab tu e en la tua case] que la gràcia de Déu fos ab ell V.* Estil indirecte en V.

13. *ço és, Demas ... volentat] demostraren lur falcedat V, demostraren les lurs simulacions e lur mala voluntat i.*

14. *E, nos no ... saludats] Nós som sants hòmens, e bons. Donchs, ¿per què no·ns as saludats axí com a ell? V.*

15. *en la case ... Déu] en la case d'equell prosom e la taula era ja mesa, sent Paul beneÿ lo pa V.*

16. *castatat] virginitat e castedat V.*

17. *saviesa] savia E, om. V. Editem segons i.*

18. *sen] senyal i.*

corsos dels¹⁹ verges, cor éls plauran a Déu e no perdran mèrit de lur castedat, cor la paraule de Déu, lo Pare, per éls serà feta en salut en lo die de la lur fi e auran repòs empertostemps sens fi.²⁰

E, [173d] dementre que sent Pau deÿa estes paraules enmig de le case,²¹ sancta²² Tecla, verge, fiyla d'una dona per nom Theoclina, qui era esposade ab un príncep per nom Tammiro, pujà-se'n a la finestra, qui era prop la case del dit Honesíferus, hon era sent Pau qui prehicave e ensenyave a tenir e observar castedat.²³ E d'aquí ela ohý la sua paraula e les vous d'oracion, tant que quax nit ne jorn²⁴ no-s partie de le finestre escoltant les paraules de sent Paul. E ela, vahent moltes dones e moltes verges qui entraven a sent Pau per hojr la sua paraule, cobeejave que ela hi pogués entrar axí com aqueles. Emperò ela no-l conexia, cor hanc no l'avía vist, mas tan solament que ohya la sua vou.²⁵

E, com la mare de sancta Tecla hac vist que sa fiyla avia tant estat a la finestra escoltant aqueles paraules, tramès missatge per En Tamiro, espòs de sa fiyla.²⁶ E aquest, encontinent, vist lo missatge, vench ab gran guog, axí con aquel qui anave veure se esposa.²⁷ E, axí con él entrà per la case, dix aquestes paraules:

—Hon és la mia esposa Teclè? Vengue assí per tal que la vege.

Respòs la mare e dix:

—O, Tammiro, novela cose t'é a dir e novell miracle!²⁸ Sàpies que tres dies ha e tres nits que no ha cessat la esposa tua d'estar a la finestra, e no se n'és partide per menyar ni per beure,²⁹ enans està axí com aranya en la finestra, esbalahide per les paraules de un hom qui és vengut albergar en aquela casa, lo qual mostre coses noveles e enganoses. E axí son maraveylade, cor per aytal vergonya les verges a vegades són traylades. E aquest hom tan malvat pervertex la ciutat de Icònia, e encara la tua esposa e les altres fembres, qui entren a él,³⁰ cor él los diu

19. *dels*] de les i.

20. *cor éls seran hedificats ... fi*] e-s seran guardats de tota lagesa de peccat. *Bennyrats són aquells qui auran renunciat a aquesta e a totes les coses qui són en ell* V.

21. *enmig de le case*] om. Vi.

22. *sancta*] de sancta E.

23. *qui prehicave e ... castedat*] om. Vi.

24. *la sua paraula ... jorn*] tot ço que sent Paul debia V, dia e nit les bones paraules e oracions que sanct Pau debia i. *jorn*] Amb titla supèrflua.

25. *Emperò, ela no-l ... vou*] om. Vi.

26. *espòs de sa fiyla*] son espòs V.

27. *E aquest, encontinent ... esposa*] om. V.

28. *E axí con ... miracle*] E, quant fo vengut, ella li dix V.

29. *que no ha ... beure*] om. V, a la finestra i.

30. *e encara la tua ... él*] om. i.

que tenguen un déus³¹ e que viven castament. E vet encare la tua esposa qui està a la finestra quax ligade, escoltan ço [174a] que aquel diu, e és minvade de son seny.³² E tu acoste't a ela³³ e parle ab ela, que ta esposa és!

De mantinent, estes paraules ohydes, Tammiro acostà's a ela posan ses oreyles prop la sua care, e dix-li enaxí:³⁴

—Tecla, tu ab mi est esposade. Què cuydes fer o quina amor te tira? E vols-te departir de mi?³⁵ Gire't, donchs, a mi, germane dolça,³⁶ e no vuyles escoltar la doctrina d'aquel hom.

E sa mare deÿa-li enaxí:

—Ho, fiyla mia, Tecla! E com estàs axí, la esquena girade, e no resposns a ton espòs?³⁷

E, dementre que deÿen aquestes paraules, ploraven ab grans sanglots. E com éls faessen aquestes coses,³⁸ En Tammiro, ploran, dix:

—Ho, amiga mia! Esposa, per què·m vols desemparrar?

E, com molt agueren plorat e cridat, encare per tot assò ela no·s girave, tant era esbalahyde en les paraules de sent Pau.³⁹

E lavors Tammiro, plen d'ira, exí de le case per tal que anàs a sent Pau. E veus aquels dos companyons, Demas e Ermògenes, qui fentament amaven sent Pau,⁴⁰ qui estegueren a la porta. E Tammiro dix-los:

—Jo us deman que·m digats qui és aquel ab qui vosaltres sots, lo qual dintre ensenye e engane los corsos de les jóvens massipes, e diu-los que no prenen marit e que estien verges! E, si vosaltres me mostrats qui és, jo us en daré honest loguer, car jo son príncep d'esta ciutat.⁴¹

E Demas e Ermògenes resposeren:

—Nos no sabem qui és aquest qui pervertex les donzeles que no·s

31. *que tenguen un déus*] *que serven e guarden virginitat* V.

32. *E vet encare ... seny*] *E la tua esposa escolta molt voluntés ço que ell diu; e és axida de son seny* V.

33. *quax ligade, escoltan ... ela*] om. i.

34. *De mantinent, estes... enaxí*] *E An Taramir acostà's a ella; e li dix* V.

35. *o quina amor ... mi*] *Car semblant m'és que-t vullés partir de mi* V, *quina amor és aqueixa ne què cuydes fer? Vols-te partir de mi* i.

36. *germane dolça*] om. V, *amor mia* i.

37. *Ho, fiyla mia ... espòs*] *que no giràs l'esquena a son espòs. Mas ella no volgué pas girar la care envers ell: tant era encesa en les paraules de sent Paul* V. Estil indirecte en V.

38. *ploraven ab grans ... coses*] *plorant la mare e l'espòs* i.

39. *E, dementre que ... Pau*] om. V.

40. *qui fentament amaven sent Pau*] om. Vi.

41. *Jo us deman ... ciutat*] *e demenà'ls qui era aquell ab qui ells anaven, qui enguanave les vèrgens e les fembres jóvens, e·ls consellà que no prenguen marit* V.

mariden, mas ben li avem ohit dir que, si les donzeles estan castament e que no enclinen lurs cors a pecat, que seran salves devant Déu.⁴²

E Tammiro los dix:

—Venits-ne, germans, a ma case, e posar-vos-ets aquí.⁴³

E aquests anaren-se'n ab él, e Tammiro convidà'ls a sopar e feu-los apareylar gran cene e parar maravaylosa taule, e feu-hi posar gran còpia de vi. E Tammiro, per tal com amava molt sancta Tecla e temia que no-s fos destorbat [174b] son matrimoni, guardave'ls en la care de mentre que manyaven.⁴⁴ E dix-los enaxí:

—Digats-me, germans, quine és la doctrina d'aquel? Digats-m'o per tal que yo ho sàpie,⁴⁵ cor jo son fort ansiós per ço com la mia esposa Tecla l'ama molt, e yo preu-ne menys les mies núpries.⁴⁶

Lavors Demas he Ermògenes dixeren-li:

—Senyor, fets-lo pendre e digues al jutge que per la sua doctrina⁴⁷ engane les gents e-ls fa fer christians. E aytantost lo jutge destrohirl'à. E tu auràs ta esposa, e nos mostrar-t'em rahó que él diu, qui és false, car él diu que'l jorn⁴⁸ del juý resuscitaran tuyt, e nos ja resuscitam tots dies com engenram nostres fiyls.

E, com aquestes coses hac ohydes, Tammiro fo plen de zel e de gran falonie, e axí's de le case ans del jorn e entrà en le case de Honosíferus ab gran companya,⁴⁹ e dix a sent Pau:

—Ho, enganador, tu has corrupudes totes les gents de la ciutat de Icònia e has pervertide aquela qui és a mi establide per muyler, que ja no-s vol a mi acostar!

E preseren sent Pau e amenaren-lo devant lo jutge, e molta companya qui-l seguien cridaven e deÿen al jutge:

—Sènyer, aquest corromp nostres fiyles e pervertex les gents.⁵⁰

Adonchs, En Tammiro va cridar en alte vou, e dix al jutge:

—Sènyer, nos no sabem qui és aquest ne d'on és vengut. E sàpies per cert que él no lexe maridar les verges. Mane-li que-t digue per què u fa?

42. *Nos no sabem ... Déu*] *Nós sabem bé que ell amonesta les fembres que estiguen castament, e que seran salvades* V.

43. *e posar-vos-ets aquí*] *e jo donar-vos he menjar e a beure* V. A partir d'ací la versió de V és molt diferent, per això no n'anotem les variants.

44. *e Tammiro convidà'ls ... manyaven*] *e, honradament, ell los convidà e pensà d'ells* i.

45. *Digats-m'o per tal que yo ho sàpie*] om. i.

46. *yo preu-ne menys les mies núpries*] *de què preu menys mon matrimoni* i.

47. *doctrina*] *cautela* i.

48. *jorn*] *Amb titla supèrflua*.

49. *E, com aquestes ... companya*] *E, quant açò hagué oït, l'endemà, abans de dia, molt irat, isqué de casa e anà-sse'n a casa de Honociferus* i.

50. *Sènyer, aquest corromp ... gents*] *Senyor jutge, aquest perverteix nostres filles* i.

E, adonchs, Demas e Ermògenes dixeren:

—Sènher jutge, aquel és crestià, per què·l deus destròir pus cruelment.

El jutge ajustà son conseyl e feu-se venir sent Pau devant, e dix-li:⁵¹

—Qui est tu ne què és so que desmostres e ensenyas? Cor jo veg que no són pochs cels qui t'acusen.

E sent Pau respòs ab clara vou e dix:

—Pus que tu·m demanes jo qui son ne què és ço que yo ensenye, [174c] prech-te que m'escolts diligentment e dir-t'o-he. Déu meu, qui és en los cels, és Déu e hom vertader, qui és salut e salvador de tots los christians, e à'm⁵² tramès así per demostrar a les gents que·s partesquen de tota corrupcion e de tota luxúria e de totes altres coses qui a mort perpetual los aportassen, e que·ls mostràs via e camí per hon anassen dretament e sens pecat a aquel meu Senyor, qui és en lo cel, e tramès lo seu fiyl beneÿt Jhesuchrist en aquest món, qui demostrà e ensenyà que hom agués esperance en él. E aquest Jhesuchrist pres mort e passió per los pecadors d'aquest segle e, ans de la sua mort, los adoctrinà e los castigà que al juý del Déus ver devien venir,⁵³ e que aguessen en lur cor vere temor e conaxensa de veritat, e estiessen mundes e nèdeus de tota corrupció e de tota legea.⁵⁴ E jo enseny aquestes coses, qui són a mi manifestes de part de Déu, per què no entén que fassa nangun mal, ans fas bé.⁵⁵

E lo jutge, quant hac ohides estes paraules, manà que·l ligassen e que·l mesessen en lo carçre entrò que pus diligentment lo pogués entendre.

Sancta Tecla, com ohý dir que sent Pau era en lo carçre, levà's de nits e donà al porter un mantel de pali per tal que la lexàs exir defora. E, com fo exida e fo venguda entrò a la porte del carçre, donà al porter lo seu espiyl d'argent per tal que la lexàs entrar a sent Pau. E, com fo entrada dintre, meté's als seus peus e escoltave les maraveyles⁵⁶ de Déu tant escalfadement que no li membrave de nagunes coses que agués feytes.⁵⁷ Mas, emperò, sent Pau no·s movia, mas confortave's entre si enlex en la esperança de Nostre Senyor Déus e en la sua magestat. E sancta Tecla alegre's molt hoent les sues paraules, e besave-li a vegades [174d] los ferres ab què era ligat.

51. *E·l jutge ajustà ... dix-li*] *E lo jutge dix a sant Pau* i.

52. *à'm*] an E.

53. *que al juý del Déus ver devien venir*] om. i.

54. *e de tota legea*] om. i.

55. *ans fas bé*] om. i.

56. *maraveyles*] *paraula* i.

57. *que agués feytes*] om. i.

E, com vench lo matí, no atrobaren sancta Tecla en case, e cercaren-le per les carreres e per les plasses⁵⁸ e per los camins, e majorment son espòs la cercà e la demanà a tothom que atrobave si la avien viste.⁵⁹ E, dementre la cercaven, vench un missatge qui los dix:

—Sàpiats per cert que ela exí enit de le case e anà-se'n al carçre hon és aquel hom veyl.

E Tammiro, emperò, per tal que-s certificàs miylor d'aquestes paraules, dix al porter:

—Tu deus saber hon és la mia esposa Tecla.

Lo qual li respòs:⁶⁰

—Sènyer, anit me feu obrir la porte e dix que hiria al carçre.

E aquestes paraules ohides, Tammiro anà-se'n là⁶¹ he atrobà-le que se'ya als peus de sent Pau. E, com assò hac vist, anà-se'n al jutge e dix-lo-y. E abduy ensemps anaren al carçre e amanaren sent Pau al palau; he romàs sancta Tecla en lo carçre.⁶² Puy lo jutge, com hac molt demanat a sent Pau, feu-se venir devant sancta Tecla, hon ela ab molt gran guog hi vench. Adonchs, tota la gent cridà al jutge, dient:

—Tol-nos devant aquex bacalar, que gran henamich és nostre!

El jutge començà a amonestar sancta Tecla, e dix-li:

—Per què no-t vols maridar ab En Tammiro, ton espòs, segons la ley de Icònia?

E sancta Tecla no li respòs res, ne no entenia ne pensave sinó en sent Pau. E, adonchs, Theoclina, mare de sancta Tecla, cridà ab gran vou e dix:

—Crema la heretge, creme la traïdora exalesta,⁶³ per tal que totes les altres verges qui d'ele han pres eximpli agen paor de renunciar a les núp-cies de lur pare e de lur mare.⁶⁴

E lo jutge fo espaventat per aquests crits e manà que gitassen sent Pau de la vila ab grans correjades o assots.⁶⁵ E manà que sancta Tecla fos cremade.

58. *e per les plasses*] om. i.

59. *e la demanà ... viste*] om. i.

60. *E, dementre la ... respòs*] *Après, los dix un home que lo vespre era exida de casa e que se n'anà al carçre de ll'home vell. E Tammiro demanà abans al porter de casa si sabia on era Tecla e aquest li dix i.*

61. *E aquestes paraules ohides, Tammiro anà-se'n là*] *E Tammiro anà-sse'n al carçre i.*

62. *E, com assò hac ... carçre*] *E, après, féu-hi venir lo jutge e menaren-se'n sanct Pau ab ells e sancta Tecla romàs al carçre i.*

63. *Crema la heretge, creme la traïdora exalesta*] *Sia cremada la heretja traïdora i.*

64. *de lur pare e de lur mare*] *on són obligades i.*

65. *correjades o assots*] *açots i.*

E tantost lo jutge levà's de sa cadira e⁶⁶ anà-[175a]se'n a la plassa on la devien cremar. E tota la gent seguie-le per tal que la vaessen cremar. Emperò, sancta Tecla, axí com anyel en desert qui cerca son pastor, tot axí ela guardave dessà e delà⁶⁷ e viu Nostre Senyor Déus Jhesuchrist en figura de sent Pau, qui sehya, e dix ela entre si matexa:⁶⁸ «Sent Pau és vengut a mi per veure si poré soferir assò». E, dementre que ela entenia en él, ela viu que él se'n puyà al cel. Enaprés vengueren los ifans jóvens e fadrins e aportaren gran bastament de lenya e de serments per cremar sancta Tecla. E, com le amenaren tota nua, lo jutge se pres a plorar e maraveylà's com avia tan gran paciència. E com la lenya fo ajustade, meteren-hi foch, e sancta Tecla, ab les mans esteses, fet lo senyal de la creu, puyà sobre la lenya, e lo foch escampà's a totes parts,⁶⁹ mas no tochà gens a ela, cor Déus la avia visitade. Enaprés fo fet en lo cel un gran tro e vench una nuu plena d'aygua, e caygué tan gran pluya ab pedre mesclade, que tothom cuydave auciere. E, encontinent, lo foch fo apegat e sancta Tecla fo deliurade.

Sent Pau, emperò, era en un moniment fore la vile, ab Honesíferus e ab sa muyler e ab sos fiyls. E, con aguessen dejunat molts dies, dix la un dels ifants, fiyls de Onesíferus, a sent Pau:

—Senyor, nos avem fam. E nostre pare no ha de què·ns compre pa.

E, adonchs, sent Pau despuylà's la sobirane guonela e donà-la a l'ifant que la aportàs a la vila a vendre e que-n compràs pa. E, dementre que-l fadrí anave comprar lo pa, viu sancta Tecla en la plassa, e maraveylà's molt. Emperò ela lo viu abans,⁷⁰ e lo fedrí dix-li:

—E, què és assò, Tecla, hon vas?

E ela respòs:

—Jo fug del foch e deman sent Pau.

E dix-li lo fadrí:

—Seguix-me e yo manar-t'é là on él és, cor [175b] él se dol molt per tu e à dejunats vi dies per tu.

E, com foren al moniment, veeren sent Pau qui estave agonoylat e feya oració, e deya enaxí:

—O, Pare, senyor meu Jhesuchrist, plàcie't que-l foch no puxe mal fer a Tecla, cor serventa és tua!

66. *levà's de sa cadira e*] om. i.

67. *guardave dessà e delà*] *mirava deçà e dellà si poria veure sanct Pau i.*

68. *qui sehya, e dix ela entre si matexa*] *qui stava de prop ella, e debia-li i.*

69. *E com la lenya ... parts*] *E sancta Tecla, ab les mans junctes envers lo cel, pujà sobre la lenya e, après, hi meteren foch e lo foch s'escampà deçà e dellà i.*

70. *molt. Emperò ela lo viu abans*] om. i.

E sancta Tecla era detràs sent Pau e no la vejã. E adonchs sancta Tecla cridà e dix:

—Pare, Senyor qui feïst lo cel e la terra! Pare del meu senyor Jhesuchrist, Fiyl teu, yo a tu beneesch, cor m'as ohyda e m'as ajudat en los meus trabayls.

E sent Pau e los altres qui la veeren agueren gran guog e faeren laors e gràcias a Jhesuchrist. Enaprés volguerren-se dinar de v pans que avien e herbolam⁷¹ e aygua, cor no avien alre, dient sanctes paraules e bones e, pensan en les sanctes obres de Jhesuchrist, dinaren-se.

Enaprés dix sancta Tecla a sent Pau:

—Tol-me los cabeyls entorn e seguir-t'è en tot loch hon vages.

E sent Pau dix-li:

—Lo temps és leg e tu és bela fort, e fa'm paor que no t'esdevengués altre desastre piyor que-l primer! E tu no u pories soferir.

Respòs sancta Tecla e dix:

—No ages paor de mi! Done'm lo senyal de Nostre Senyor Déus e naguna male temptació no·m tocarà.

E sent Pau dix-li:

—Tecla, ages paciència e reebràs lo senyal de salut.

Aprés aquestes coses, sent Pau e sancta Tecla anaren-se'n a la ciutat d'Antiotxa. E Honosíferus tornà-se'n ab sa muyler e ab sos fiyls an Icònia. E, axí com sent Pau e sancta Tecla entraven per la ciutat, vench un hom, per nom Alexandre, qui era jutge de la ciutat, e avia acustumat de fer molt de mal. E tantost com él viu sancta Tecla, qui era molt bela, fon sempre anamorat, e promès a sent Pau molts dons que la li liuràs. E sent Pau dix-li:

—Jo no conech aquesta fembre ne no és mia, e axí lexe-le anar.

E mantinent aquel jutge, encès en luxúria,⁷² abressà-le devant tuyt. E sancta [175c] Tecla contrestà-li e dix-li:

—No vuyles fer força a mi, peregrina, ne no vuyles corrompre la serventa de Déu, cor jo fuy axelade de la ciutat de Icònia per ço com no volguí consentir a peria d'ome.⁷³

E, dementre que dehya aquestes paraules, pres-lo als cabeyls e gità-li la corona del cap en terra. E aquel, qui viu que axí lo avia desonrat com él la amàs, molt fo plen de gran falonia, e amenà-le devant lo cònsol acusant-le que era heretge. E lo cònsol demanà-li si u avia fet ella, e ela dix que hoc. E lo cònsol donà sentència que fos liurade a bèsties

71. *herbolam] ansiam* i.

72. *encès en luxúria] fonch-ne tant scalfat* i. *luxúria] luxuria* e E.

73. *consentir a peria d'ome] consentir a pendre marit* i.

a manyar, de le qual sentència tota la ciutat se maravaylà e planyien-le fort. E totes les fembres cridaven e deÿen:

—O, tan male sentència e tan cruel e ten injuste és aquesta!

E, com sancta Tecla viu que axí era sentenciade, demanà e requeri al cònsol que la faés gordar que nagan hom no li faés anug ne force entrò al jorn⁷⁴ establít.⁷⁵ E lo cònsol comanà-le a una dona, per nom Trimfenam, qui era molt richa e no avia gayre que li avia morte una fiyla. E reebé-la en comande, e començà aver contemplació ab sancta Tecla en loch de sa fiyla.

E, com fo vengut lo die que le devien liurar a les bèsties salvatges, posaren [sancta Tecla]⁷⁶ devant la porta de una case hon estave una laona molt cruel. E avia-la seguida Na Trimfenam, qui-s dolia molt d'ela. E la laona, com la viu, trasch la lengua e lapave-li los peus. E totes les gents cridaven:

—Aquesta és la heretge qui deshonorà Alexandre!

Mas d'alcunes fembres hi avia qui cridaven e dehien:

—Ho, Déus, tan malvades coses són en aquesta vila!⁷⁷

Puys vengren les altres bèsties e no li pogueren dan fer. E [Na Triphònia tornà-se'n ab sancta Tecla a casa sua. E, la nit après],⁷⁸ Na Trimfenam⁷⁹ somià que sa fiyla li venia e deÿa-li:

—Ho, mare! Prech-te que tengues en loch meu aquexa Tecla peregrina entrò al jorn⁸⁰ que deu ésser altre veguade [175d] liurade a les bèsties. E prega-le que prech Déus per mi per tal que age loch de repòs.

E, com Na Trimfenam hac ohit lo sompni,⁸¹ plorà molt agrament per ço com sancta Tecla devien tornar a les bèsties, per ço com li aportave gran volentat e⁸² gran amor. E dix-li:

—La mia fiyla és venguda a mi aquesta nit e à'm dit que prechs Déus per ela.

E sancta Tecla, ohydes aquestes paraules, no s'o gità tras costes,⁸³ mas encontinent feu oració e dix:

—Déus del cel, Fiyl de Déu lo Pare, done a aquesta fembra segons la

74. *jorn*] Amb titla supèrflua.

75. *la faés gordar ... establít*] *negun no la enujàs fins al dia que li era ordenat i.*

76. *sancta Tecla*] Editem segons *i.*

77. *Mas d'alcunes fembres ... vila*] om. *i.*

78. *Na Triphònia tornà-se'n ... après*] Editem segons *i.*

79. *Trimfenam*] *Triphònia i.*

80. *jorn*] Amb titla supèrflua.

81. *hac ohit lo sompni*] *fonch despertada i.*

82. *gran volentat e*] om. *i.*

83. *no s'o gità tras costes*] om. *i.*

sua voluntat per tal que la sua fiyla viva empertostemps en perdurabletat.

E, com fo vengut l'endemà, dix Na Trimfenam:

—Ho, tan injustament és dampnade e tan cruelment setenciade tant bela joventut de persona, qui serà liurade a bèsties a manyar!

E, tantost, lo jutge tramès-li missatge que li amenàs la⁸⁴ donzela.⁸⁵ E Na Trimfenam pres-le per la mà e amenà-le a una plassa. E sancta Tecla feu oració e dix:

—Senyor Déus, en qui yo creu e he me esperança, tu qui-m deliurest del foch, rit mercès a Trimfenam, cor ela se complany molt e-s dol de la tua serventa, e m' à guardade de tota immundícia e de gran brogit.⁸⁶

E en aquel loc hac grans crits de les comunes gents, qui deÿen:

—Ja han amenades les bèsties e ja ha donade lo cònsol male sentència he inica contra ela. Ho, tan male dretura és aquesta e tan mal espiyl!⁸⁷

El cònsol, no guardan los crits del poble, feu-la despuylar e tota nua ligar en un camp, e les bèsties foren soltes. E hac-hi una⁸⁸ laona en la qual se fiave més lo cònsol que le degués devorar ans que naguna de les altres bèsties.⁸⁹ Mas, com la laona s'acostàs a ela sol no la tochà⁹⁰ ans se assigué als peus de sancta Tecla, e les altres bèsties se co-[176a] mençaren totes a murmurar e a grunyar.⁹¹ Enaprés vench un ors ab gran abrivament, qui les volia manyar. E levà's la laona contra l'ors e ocí-lo. Enaprés vench un laó molt aspre e molt cruel, lo qual era de Alexandre, e vench ab gran abrivament, e la laona levà's altre veguade e va abrasar lo laó, e él e-la prengueren-se⁹² tan fortment que abdós caygueren morts en terra. Enaprés soltaren-hi moltes d'altres bèsties, e sancta Tecla levà les mans al cel e viu una gran bassa d'aygua hon avien mès molt afaram.⁹³ E dix sancta Tecla:

—Vuymés és hora e temps que en lo derrer jorn⁹⁴ me bateg.

Per què-s volch gitar en l'aygua. E, com lo poble ho viu, cridà e dix:⁹⁵

84. *la] lo jutge la E.*

85. *que li amenàs la donzela] que li vengués davant i.*

86. *e de gran brogit] om. i.*

87. *Ja han amenades ... espiyl] contra lo cònsol com mal dret demostrava e mal spill i.*

88. *una] om. E. Editem segons i.*

89. *que le degués ... bèsties] se pensava la devoràs per ço com era molt cruel i.*

90. *Mas, com la ... tochà] om. i.*

91. *e les altres ... grunyar] om. i.*

92. *prengueren-se] om. E. Editem segons i.*

93. *afaram] moltes serpents e cuques feres i.*

94. *jorn] Amb titla supèrflua.*

95. *E, com lo poble ho viu, cridà e dix] e lo poble li dix i.*

—No·t vuyles metre en aquexa aygua ne destrouir ta joventut!

E lo cònsol plorave e·l poble ab él ensemps. E santa Tecla, no escoltant lurs paraules, gità's en l'aygua e dix:

—En nom del Pare e del Fiy l e del Sanct Espirit, me met en aquesta aygua.

E tantost com ela fo dins l'aygua, gran multitut de serps e de calàpets⁹⁶ e de vibres que y avia foren mortes, e rodaren totes sobre l'aygüe. E vench encontinent una nuu del cel a manera de foch e cobrí-la tota per tal que nagon hom no la pogués veure nua. Adonchs, vengueren moltes fembres qui meseren en aquela aygua mirra e ensens e moltes bones erbes e ben odorans.⁹⁷ Enaprés Alexandre dix al cònsol:

—Jo he tors qui són forts e braus. Vols que le liguem sobre éls?

E lo cònsol estave dolent e trist e no·l gordave de dolor que n'avía, e dix-li:

—Fe'n a ta volentat.

E mantinent ligaren sancta Tecla sobre los bous, e meseren en les illades dels bous ferres calents per ço que fossen pus mals e que pus tost la ociessen.⁹⁸ E, com tot assò fo fet, lo foch cremà les cordes ab [176b] què era ligade e sancta Tecla fo deliurade. E los bous s'estengueren-le que no li faeren nagon mal.⁹⁹ E, com Na Trimfenam, qui estave a la porte de son alberch,¹⁰⁰ veés aquest fet tan cruel, caygué en terra esmortide, e la sua companya cridà e plorà, cor cuydaven-se que morte fos. E tota la ciutat s'espaventà. E, com Alexandre sabé que Na Trimphenam era quax mig morta, vench al cònsol e pregà-lo homilment que lexàs anar les bèsties e que perdonàs a la donzela.¹⁰¹

—Car yo sé —dix él— que si l'emperador Cèsar sab aquestes coses ne que Na Trimfenam, sa cunyade, sie morte per les nostres obres, no porà ésser que mal e dan no se'n vengue.

E tantost lo cònsol dix a santa Tecla:

—Què és assò, donzela, que naguna bèstie no t'ha gosat tocar? Quals són los teus encantaments? Dignes-nos-ho!¹⁰²

E sancta Tecla respòs:

—Jo son serventa de Jhesuchrist, qui ha volgut que creegua en él. E per ço naguna bèstie no m'ha gosat tochar, cor Jhesuchrist à poder

96. *e de calàpets]* om. *i.*

97. *e ben odorans]* om. *i.*

98. *per ço que ... ociessen]* om. *i.*

99. *E los bous ... mal]* om. *i.*

100. *qui estave a la porte de son alberch]* om. *i.*

101. *homilment que lexàs ... donzela]* que desliuràs la donzella *i.*

102. *Dignes-nos-ho]* om. *i.*

de donar vide e mort e tot confort a aquels qui soferen tribulacions per la sua amor. Encare Jhesuchrist defèn de mal tots aquels qui en él an esperança. Encare sàpies que nangun hom qui no creegua en él no pot ésser salvat.

E, com lo cònsol hac ohides aquestes coses, feu-le vestir d'unes vestadures nobles. Puys feu cridar per la vile com él manave que Na Tecla fos absolta, e per assò la ciutat fo somogude de gran guog. E, com Na Trimfenam sabé que sancta Tecla era absolta, anà-le reebre ab tota sa companya e abraçà-le e basà-le, e dix:

—Are conech que ma fiyla és salve. E tu, Tecla, vuyl que sies ma fiyla e ma heretera, e tu vuyl que posesques tots mos béns après ma mort.

Sancta Tecla estech VII¹⁰³ dies aquí e prehicà la paraule de Déu, per les quals paraules totes [176c] les fembres de l'alberch ensemps creegueren en Jhesuchrist. E sancta Tecla desiyave molt de veure sent Pau, e tramès missatges qui'l cercassen per la vila e no'l trobaren. Mas dixeren-li que se n'era anat en una ciutat per nom Siranem.^{104d} E, com assò hac entès sancta Tecla, va replagar son mantell a manera de vestedure de home e ab moltes fembres jóvens e fadrines venc a la dita ciutat e entrà en la case on era sent Pau, qui prehicave la paraule de Déu, e estech devant él. E, com sent Pau la viu, estech tot meravaylat e pensà's que li fos apareguda en visió. E com sancta Tecla conech que sent Pau era torbat, dix-li:

—O, Pau, yo son bateyade, cor aquel qui consentí a tu lo baptisme en lo *Evangeli* a mi l'à consentit en ma¹⁰⁵ necessitat.

E sent Pau amenà-le a case de un home a qui dehyen Ermens. Puys sancta Tecla comptà-li tot son fet ne en qual manera avia sofert lo martiri, per què sent Plau se plorà com le avia lexade, e axí estigueren ensemps alscons dies plorant e pregant, e contemplant Déus entrò que sancta Tecla dix que hora era que se'n tornàs a Hicònia. E sent Pau dix-li:

—Ve en lo nom de Jhesuchrist!

Emperò Na Trimfenam avia donat a sancta Tecla molt aur e argent per tal que'n donàs la maytat a sent Pau. E axí u feu.

E com sancta Tecla fo en Icònia, anà posar en case de Onesíferus, qui era prop l'alberch de se mare, e aquí pregà Nostre Senyor Déus, e dix axí:

—Jhesuchrist, Fiyl de Déu viu, a tu beneesch he ahor,¹⁰⁶ cor en

103. VII] VIII i.

104. *Siranem*] *Merofi* i.

105. *ma*] *me* E. Editem segons i.

106. *he ahor*] *e crech e lou e ador* i.

aquest loch me demostrest la tua luu e m'ajudest en lo foch e enmich de les bèsties. Tu est ver Déus totpoderós.

Enaprés sabé que son espòs Tammiro era mort, per què ela se'n vench a sa mare e dix-li:

—Mare mia, si tu vols creure en Jhesuchrist, Déu del cel totpoderós, tu seràs benaventurada, cor qui creu en él no serà enganat. E, si tu vols diners, lo meu [176d] Déu te'n donarà assats per mi. E, si vols ta fiyla, vet-me assí.

E la mare no li respòs res, mas que tota via estech calant. Adonchs, sancta Tecla, confian-se en nostre senyor Déus Jhesuchrist, dix axí:

—Senyor Déus, tu qui coneis totes coses, la tua volentat sie feta!¹⁰⁷

Aprés desemparà sa mare e anà-se'n a una ciutat per nom Salèuciam.^e E estech aquí entrò que vench a edat de veylea, e ab son bon seny e ab son entegre enteniment reté la ànima a nostre senyor Déus. E morí en les kalendes de deembre.¹⁰⁸

107. *la tua volentat sie feta*] om. *i*.

108. *E morí en les kalendes de deembre*] om. *i*.

NOTES CONTEXTUALS

a. Data de celebració: 23 de setembre. Santa Tecla (segle I) fou deixebla de sant Pau, encara que la seua vida és considerada llegendària. És representada escoltant la predicació de sant Pau o en algun moment del seu martiri (per exemple, acompanyada de lleons); també amb la lletra tau. La font d'aquesta vida és l'apòcrif *Acta Pauli et Theclae*, del segle II.

b. Iconi, població d'Anatòlia central que correspon a l'actual Konya (Turquia).

c. Listra, població de Licaònia, antiga regió de l'Àsia Menor, situada a la part més interna de l'Anatòlia central (Turquia).

d. Mira, antiga població de la regió de Lícia, al sud-oest de l'Àsia Menor.

e. Selèucia de Pièria, antiga població i port d'Antioquia, a la costa nord de Síria.

ÍNDIX

SIGLES	5
[132/136] De la entrepretació del nom de sent Matheu	7
[133/137] De sent Maurici	16
[134/ Ø] De sancta Tecla	23
[135/138] De sancta Justina	37
[136/139] De sent Cosmes e de sent Damià	44
[137/141] De sent Miquel, archàngel	50
[138/142] De sent Gerònim	69
[139/143] De sent Remigi	77
[140/144] De sent Leodoguer	80
[141/145] De sent Francesch	83
[142/146] De sancta Palàgia	101
[143/147] De sancta Margarita, qui·s feu frare	106
[144/148] De sancta Taysis	108
[145/149] De sent Dionís	114
[146/150] De sent Calixto, pape	123
[147/151] De la entrepretació del nom de sent Leonart	125
[148/152] De la entrepretació del nom [de sanct Luch, evangelista]	132
[149/153] De sent Grisant	146
[150/154] De les XI mília vèrgens	149

[151/Ø]	De la translació del cors de sancta Eulàlia, verge	156
[152/155]	De sent Simon e de sent Judes, apòstols	160
[153/Ø]	De sent Narcís de Gerona	170
[154/156]	De sent Quintí	176
[155/157]	De sent Eustaxi	178
[156/158]	De la festa de Tots Sants	188
[157/159]	Remembrament de les ànimas defunctes	203
[158/160]	De IIII coronats	220
[159/161]	De sent Theodorus	221
[160/162]	De sent Martí	223
[161/163]	De sent Bres	237
[162/165]	De sancta Sicília, verge	240
[163/166]	De sent Climent	250
[164/167]	De sent Grisògono	266
[165/168]	De sancta Caterina, verge	269

La *Legenda aurea* és una col·lecció de vides de sants i festivitats eclesiàstiques compilada pel frare dominic Jacobus de Voragine en el segle XIII. Va circular per tot Europa en milers de còpies manuscrites i va ser traduïda en diferents llengües. La traducció catalana es conserva en diversos manuscrits i en edicions fins a la fi del segle XVI. El còdex N-III-5 conservat a El Escorial és el més antic d'una de les dues branques de la traducció. Aquest volum inclou vides de sants de diferents estaments socials, com ara cavallers (sant Maurici, sant Eustaqui, sant Martí), prostitutes (santa Pelàgia, santa Taís), filòsofs (sant Dionís) o papes (sant Calixt i sant Climent). Conté també les vides dels evangelistes sant Mateu i sant Lluç, dels apòstols sant Simó i sant Judes i de figures importants per a l'Església catòlica com la de l'arcàngel sant Miquel, la de sant Jeroni i la de sant Francesc, fundador de l'orde franciscà, a més de les de santes com Úrsula, Cecília i Caterina, sense oblidar els capítols dedicats a la festivitat de Tots Sants i a les Ànimes difuntes. Així mateix, hi afegim vides que Voragine no compilà en la seua obra, però de gran tradició en la cultura catalana, com les de santa Tecla, patrona de Tarragona, o sant Narcís de Girona, a més d'un capítol dedicat al trasllat de les relíquies de santa Eulàlia de Barcelona.

ISBN 978-84-9191-336-8

5 3 7 6 6

9 788491 913368

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

Publicacions de l'Abadia de Montserrat